

ПРОТОКОЛ

сорок п'ятого засідання Робочої групи з розгляду проблемних питань суб'єктів первинного фінансового моніторингу - небанківських установ та аналізу ефективності заходів, що вживаються ними для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення

м. Київ, Держфінмоніторинг

27 березня 2018 року

Засідання проводив директор Департаменту координації системи фінансового моніторингу Глуценко Олександр Олександрович.

За результатами обговорення питань порядку денного вирішили:

1. Взяти до відома інформацію Держфінмоніторингу стосовно формування складу Робочої групи з розгляду проблемних питань суб'єктів первинного фінансового моніторингу – небанківських установ та аналізу ефективності заходів, що вживаються ними для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі – робоча група). За результатами опрацювання документів, які надійшли від організацій та установ, а також відповідно до пункту 6 Положення про Робочу групу до її складу включено Асоціацію «Страховий бізнес», Асоціацію «Українське об'єднання лізингодавців», Всеукраїнську асоціацію кредитних спілок, Національну асоціацію кредитних спілок України, Професійну асоціацію учасників ринків капіталу та деривативів, Українську асоціацію інвестиційного бізнесу.

2. Взяти до відома інформацію учасників Робочої групи щодо узгодження спільної позиції з наступних питань:

Питання 1 Проблеми щодо ідентифікації та верифікації при онлайн кредитуванні.

Незважаючи на суттєві переваги продуктів та послуг, які запроваджуються на сьогоднішній день фінансовими установами, та дозволяють контактувати зі споживачами із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема без безпосереднього контакту, вони можуть нести в собі значні ризики відмивання кошів та фінансування тероризму.

Одним з основних критеріїв, що впливають на підвищення ризику, пов'язаного із використанням фінансовими установами під час обслуговування клієнтів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій є складність ідентифікації осіб, що користуються такими послугами.

Відповідно до Міжнародних стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), зокрема 15-ої Рекомендації, країни та фінансові установи повинні здійснювати ідентифікацію та оцінку ризиків відмивання коштів або фінансування тероризму, які можуть виникнути у зв'язку з розвитком нових продуктів або новою діловою практикою, включаючи нові механізми постачання та використання нових технологій або таких, що розвиваються, як для нових, так і давно існуючих продуктів.

Фінансові установи зобов'язані здійснювати оцінку ризику до запровадження чи використання нових продуктів, ділової практики або технологій та вживати відповідних заходів для управління та зменшення таких ризиків.

Разом з тим, відповідно до частини сімнадцятої статті 9 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон) суб'єкти державного фінансового моніторингу, які відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, можуть встановлювати особливості ідентифікації та/або верифікації клієнтів (представників клієнтів), вивчення клієнтів, уточнення інформації про клієнтів для відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу залежно від специфіки їх діяльності та/або ризиків клієнтів.

Питання 2 та 4. Чи підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу з боку суб'єктів первинного фінансового моніторингу, крім тих щодо яких Національний банк України виконує функції державного регулювання і нагляду у сфері ПВК/ФТ, за ознакою, передбаченою пунктом 4 частини першої статті 15 Закону, фінансові операції, що здійсненні їх клієнтами готівкою без відкриття поточного рахунку шляхом унесення готівки до банків або небанківських фінансових установ, які в установленому законодавством порядку отримали ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунку, для подальшого її переказу на рахунки суб'єктів первинного фінансового моніторингу?

Відповідно до положення пункту 29 частини першої статті 1 Закону обов'язковий фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, з виявлення фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, ідентифікації, верифікації клієнтів (представників клієнтів), ведення обліку таких операцій та відомостей про їх учасників, обов'язкового звітування про них Держфінмоніторингу, а також подання додаткової та іншої інформації у випадках, передбачених Законом.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний повідомляти Держфінмоніторинг про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу протягом трьох робочих днів з дня їх реєстрації або спроби їх проведення (підпункт «а» пункту 6 частини другої статті 6 Закону).

Пунктом 4 частини першої статті 15 Закону визначено, що фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів) за умови, що сума, на яку вони здійснюються, дорівнює чи перевищує 150000 гривень або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, банківських металах, інших активах, еквівалентну 150000 гривень, підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

При цьому повідомлення про таку фінансову операцію надає тільки той суб'єкт первинного фінансового моніторингу за допомогою якого клієнтом здійснювалася операція з внесення готівкових коштів, ініціювання переказу.

Водночас, у разі, якщо кінцевим отримувачем коштів є суб'єкт первинного фінансового моніторингу (наприклад, страхова компанія, професійний учасник фондового ринку тощо), то він, у відповідності до вимог статті 15, 16 Закону, також зобов'язаний повідомити про таку фінансову операцію, у разі наявності інших ознак, окрім передбаченої пунктом 4 частини першої статті 15 Закону.

Крім того, під час здійснення аналізу фінансової операції з метою віднесення до такої, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, можливе використання ознаки «здійснення розрахунку за фінансову операцію у готівковій формі», передбаченої пунктом 5 частини першої статті 15 Закону.

Разом з тим, враховуючи дію обмеження граничної суми розрахунків готівкою у 150000 гривень, зазначена ознака обов'язкового фінансового моніторингу на практиці суб'єктами первинного фінансового моніторингу (не банками) не застосовується, а моніторинг відповідних фінансових операцій з готівкою (внесення, переказ, отримання) здійснюється банківськими установами (пункт 5 частини першої статті 15 розділу III Науково-практичного коментаря до Закону http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2017/20170113/Komentar.pdf).

Також слід зазначити, що нормативно-правові акти Національного банку України, які регулюють безготівкові розрахунки і проведення касових операцій та містять терміни «готівкові», «безготівкові» розрахунки, необхідні для врегулювання правовідносин, що виникають у сфері здійснення готівкових та безготівкових розрахунків.

Вказані терміни, які містяться у зазначених нормативно-правових актах Національного банку України, та терміни, що вживаються в нормативно-правових актах з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, можуть мати різне тлумачення та вживаються виключно у сфері, правовідносини у якій

врегульовані відповідним нормативно-правовим актом.

Питання 3 Чи відносяться ліквідатори та керівники ліквідаційних комісій державних підприємств до категорії національних публічних діячів?

Згідно із пунктом 25 частини першої статті 1 Закону до складу національних публічних діячів відносяться фізичні особи, які виконують або виконували протягом останніх трьох років визначені публічні функції в Україні, зокрема, керівники адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних та казенних підприємств, господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 відсотків.

У відповідності до частин першої та другої статті 209, частини першої статті 212 Господарського кодексу України (далі – ГК України) у разі нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами інакше як через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) відповідно до частини четвертої статті 205 ГК України визнається неспроможним.

Нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством.

У випадках, передбачених законом, щодо неплатоспроможного боржника застосовуються такі процедури: розпорядження майном боржника; санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута.

Умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів встановлює Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство).

Так, у відповідності до частини другої статті 4 Закону про банкрутство арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) з моменту винесення ухвали (постанови) про призначення його арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) до моменту припинення здійснення ним повноважень прирівнюється до службової особи підприємства – боржника.

При цьому, одна і та ж особа може здійснювати повноваження арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство відповідно до вимог Закону про банкрутство.

Так, процедура розпорядження майном боржника врегульована статтею 22 Закону про банкрутство, відповідно до частин десятої – тринадцятої якої, не є підставою для припинення повноважень керівника чи органу управління боржника призначення розпорядника майна.

Разом із тим, повноваження керівника боржника та виконавчих органів

його управління можуть бути припинені ухвалою господарського суду в разі, якщо ними не вживаються заходи щодо забезпечення збереження майна боржника, створюються перешкоди діям розпорядника майна чи допускаються інші порушення законодавства; виконання відповідних обов'язків тимчасово покладається на розпорядника майна.

Відповідно до частин другої та четвертої статті 28 Закону про банкрутство керуючий санацією боржника призначається господарським судом у порядку, встановленому Законом про банкрутство.

З моменту винесення ухвали про введення процедури санації керівник боржника звільняється з посади у порядку, визначеному законодавством; управління боржником переходить до керуючого санацією.

Згідно з частиною другою статті 38, частиною другої статті 41 Закону про банкрутство з дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та, розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, керівник банкрута звільняється з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, а також припиняються повноваження власника (власників) майна банкрута. З дня свого призначення ліквідатор виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута.

Отже, враховуючи викладене вище, за рекомендацією Робочої групи до розпорядників майна (у випадку коли ухвалою господарського суду виконання відповідних обов'язків керівника боржника та виконавчих органів його управління тимчасово покладається на розпорядника майна), керуючих санацією, ліквідаторів господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 відсотків, доцільно використовувати ризик-орієнтований підхід пропорційно виявленим ризикам та вживати заходів, спрямованих на ефективне їх зменшення, в тому числі шляхом збільшення частоти та обсягу дій з моніторингу ділових відносин та збору додаткової інформації щодо ділових відносин.

Питання 5. Чи підлягають обов'язковому/внутрішньому фінансовому моніторингу операції з отримання лізинговими компаніями коштів за автомобілі, які до укладення договору купівлі-продажу були в користуванні на умовах фінансового лізингу (в контексті того, що такі операції, фактично не пов'язані з наданням фінансових послуг фінансовими компаніями)?

Розгляд та обговорення зазначеного питання перенесено на наступне засідання Робочої Групи.

Питання 6. Чи планується надання лізинговим компаніям право доручати проведення ідентифікації та верифікації третім особам, які діють від імені лізингодавців (як нещодавно зробив Національний банк України, надавши право банкам доручати здійснення таких дій кредитним посередникам)?

Відповідно до частини першої статті 9 Закону суб'єкт первинного фінансового моніторингу відповідно до законодавства зобов'язаний на підставі поданих клієнтом (представником клієнта) офіційних документів або засвідчених в установленому порядку їх копій (якщо інше не передбачено цим Законом) здійснювати ідентифікацію та верифікацію клієнта (представника клієнта).

Також, відповідно до частини п'ятої статті 9 Закону порядок доручення фінансовими установами третім особам здійснювати ідентифікацію та верифікацію клієнта може визначатися нормативно-правовими актами суб'єктів державного фінансового моніторингу, які відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання та нагляду за відповідними фінансовими установами.

Отже, право доручати проведення ідентифікації та верифікації третім особам лізинговим компаніям може бути надано, відповідно до вищезазначеної норми Закону, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Питання 7. Чи є наявність в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі - ЄДР) достатньою для ідентифікації кінцевих бенефіціарів (далі- КБ) клієнтів-юридичних осіб?

Зазначене питання розглядалося на 38 засідання Робочої групи, яке проходило 29 березня 2016 року.

Разом з тим, слід відзначити, що в проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (щодо імплементації 4-ї Директиви (ЄС) 2015/849 від 20.05.2015 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму») зазначено, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу при встановленні кінцевого бенефіціарного власника (контролера) клієнта не повинен покладатися виключно на ЄДР.

Питання 8. Яке співвідношення інформації щодо КБ в ЄДР та інформації, поданої клієнтом – якщо інформація відрізняється, яку необхідно вважати вірною і чи вимагати її синхронізації?

Відповідно із частиною сьомою статті 9 Закону суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право витребувати, а клієнт, представник клієнта зобов'язані подати інформацію (офіційні документи), необхідну (необхідні) для ідентифікації, верифікації, вивчення клієнта, уточнення інформації про клієнта, а також для виконання таким суб'єктом первинного фінансового моніторингу інших вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Разом з тим, частиною першою статті 10 Закону передбачено, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний, зокрема:

відмовитися від встановлення (підтримання) ділових відносин (у тому числі шляхом розірвання ділових відносин) або проведення фінансової операції у разі, коли здійснення ідентифікації та/або верифікації клієнта (у тому числі встановлення даних, що дають змогу встановити кінцевих бенефіціарних власників (контролерів), є неможливим або якщо у суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникає сумнів стосовно того, що особа виступає від власного імені;

відмовити клієнту в обслуговуванні (у тому числі шляхом розірвання ділових відносин) у разі встановлення факту подання ним під час здійснення ідентифікації та/або верифікації клієнта (поглибленої перевірки клієнта) недостовірної інформації або подання інформації з метою введення в оману суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Таким чином, з метою встановлення кінцевого бенефіціарного власника суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати сукупність заходів, спрямованих на виконання вимог Закону та нормативно-правових актів суб'єктів державного фінансового моніторингу.

Питання 9. Чи необхідно при ідентифікації та вивченні клієнтів, місцезнаходженням/місцем проживання яких є населені пункти, які входять до «тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях», витребувати додаткову інформацію щодо місцезнаходження/місця проживання на іншій території України.

Відповідно до пункту 2 частини другої статті 6 Закону, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати ідентифікацію, верифікацію клієнта (представника клієнта), вивчення клієнта та уточнення інформації про клієнта.

Пунктом 5 частини першої статті 1 Закону визначено, що вивчення клієнта – це процес отримання суб'єктом первинного фінансового моніторингу під час ідентифікації та/або в процесі обслуговування клієнта інформації щодо фінансового стану клієнта та змісту його діяльності; проведення оцінки фінансового стану клієнта; визначення належності клієнта або особи, яка діє від його імені, до національних або іноземних публічних діячів, діячів, що виконують політичні функції в міжнародних організаціях, або пов'язаних з ними осіб; з'ясування місця його проживання або місця його перебування чи місця тимчасового перебування в Україні (усіх даних щодо адреси місця проживання (перебування): назва країни, регіону (області), району, міста (села, селища), вулиці (провулку), номера будівлі (корпусу), номера квартири).

Тобто, суб'єкту первинного фінансового моніторингу при вивченні свого клієнта необхідно з'ясувати місце його проживання саме в Україні. В свою чергу, відповідно до статті 1 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасового

окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» тимчасово окупованими територіями у Донецькій та Луганській областях на день ухвалення цього Закону визнаються частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль.

З урахуванням зазначеного, при ідентифікації та вивченні клієнтів, місцем проживання яких є населені пункти, які входять до тимчасово окупованих територій Донецькій і Луганській областей, суб'єкту первинного фінансового моніторингу необхідно додатково з'ясувати у таких клієнтів місцезнаходження/місце проживання на території України, яка підконтрольна українській владі.

3. Взяти до відома інформацію Держфінмоніторингу щодо узгодження спільної позиції стосовно опрацьованих питань.

**Директор Департаменту координації
системи фінансового моніторингу**

О. Глущенко

ПОГОДЖЕНО

Перший заступник Голови

І. Гаєвський